

Pornografinin Sosyal Psikolojik Boyutları

Zuhal Yeniçeri

zuyen@baskent.edu.tr

Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

Pornografi, hem kadınlara yönelik cinsel suçların artmasına neden olduğu iddiası ile yasaklanması gereken, hem de bu iddianın bilimsel kanıtlarının olmaması ve insanların pornografik ürünler okuma, izleme haklarının ellerinden alınmasının doğru olmadığı nedeniyle de serbest bırakılması gereken bir unsur olarak görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar, her iki farklı görüşe de destek sağlar niteliktedir.

Russell (1997), yetişkin kadınların kurban olduğu tecavüz ya da dayak gibi diğer cinsel saldırı davranışlarını açıklamak için birtakım unsurların değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Russell'a göre, (1) biyolojik faktörler, (2) çocuklukta yaşanan cinsel istismar deneyimi, (3) erkek cinsiyet rolünün sosyalleşmesi, (4) tecavüze özendirici medyaya maruz kalma ve (5) pornografinin etkisine açık olma gibi faktörler, yetişkin erkeklerin kadınlara karşı tecavüz ve cinsel saldırı eğiliminde olmalarının ve bunu istemelerinin nedenlerini açıklamaktadır.

Russell (1997), tecavüzün ortaya çıkmasında erkeklerin sadece bu davranışa yatkın olmalarının bir neden olmasından ziyade, tecavüz arzusunun kışkırtıcı içsel ve sosyal faktörlerin de önemli bir unsur olduğunu söylemektedir. Bu noktada ise, pornografi çok hayati bir önem taşımaktadır ve pornografinin olumsuz etkileri sanıldığından çok daha fazladır. Çünkü pornografi, bazı erkekleri kadınlara tecavüz etmeye güdülemektedir ve zaten tecavüze yatkınlığı olan erkeklerin de bu yatkınlığını artırmaktadır. Bunun yanı sıra pornografi, tecavüz isteğinin ve davranışının harekete geçmesini önleyen içsel ve sosyal engellerin zarar görmesine de olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla tecavüz ve dayak gibi kadına yönelik cinsel saldırıların bir nedeni olarak pornografi, üzerinde önemle durulması gereken ve baş edilmesi gereken bir unsurdur.

Yapılan bir araştırma, erkek katılımcıların, bayan çizmesi ile uyarıcı olan çıplak bayan resimlerinin eşleştirilerek tekrarlanması sonucunda, bir süre sonra sadece bayan çizmesi gördüklerinde cinsel olarak uyarılmış olmayı öğrendiklerini göstermektedir (Rachman ve Hodgson, 1968). Klasik koşullanma, edimsel koşullanma ve model alma gibi sosyal öğrenme kuramlarının birtakım kuralları, pornografiyi de içerisine alan medya söz konusu olduğunda da geçerli görülmektedir. Bu kurallar göz önünde bulundurularak, cinsel olarak uyarıcı ve tatmin edici olan uyarının tecavüz ile eşleştirildiği öne sürülmektedir. Russell (1997), pornografinin, daha önce böyle bir arzusu olmayan erkeklerde tecavüz etme isteği uyandırabildiğini ve zaten böyle bir arzusu olan erkeklerin de bu isteklerini arttırabildiğini ve tetikleyebildiğini ileri sürmektedir.

Einsiedel (1993), cinsel saldırganlık davranışı ile kadınlara karşı düşmanlık arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedir ve cinsel saldırganlığı, kişilerarası şiddet olarak görmektedir. Bu nedenle, pornografik ürünlerin tüketiminin cinsel saldırganlığı artırabileceğini iddia etmektedir. Bunun yanı sıra pornografik ürünler içerisinde yer alan cinsellik ve şiddet görüntülerinin, erkeklerin davranışlarında model alabilecekleri ipuçları olduğu ve bu nedenle pornografik ürünlerin tüketimi ile cinsel saldırganlık davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Berkowitz, 1984; Donnerstein ve Berkowitz, 1981; Malamuth, Addison ve Koss, 2000).

Pornografinin erkeklerin tecavüz etme eğilimlerinin artmasında etkili olduğuna dair deneysel bir çalışma yapan Malamuth (1981), cinsel olarak güç odaklı olmasalar da erkeklerin tecavüz fantazileri kurmalarına yol açtığını açıkça göstermektedir. Erkeklerin ürettiği tecavüz fantazilerindeki artış, onların tecavüz davranışına yakınlaşmalarına neden olmaktadır. Shope'un (2004) elde ettiği bulgular ise, çiftler arası ilişkilere bakıldığında, pornografi ile cinsel saldırganlık arasında bir bağ olduğuna işaret etmektedir.

Zillmann ve Bryant, pornografiye şiddetli maruz kalmanın etkilerini araştırmışlardır. Yapılan ölçümler ve değerlendirmeler sonucunda, katılımcıların maruz kalma süresince giderek daha sert görüntüler izlemeye istek duydukları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, aynı şiddette görüntülere maruz kalmanın bir süre sonra alışmaya yol açarak artık ilgi çekiciliğini kaybetmesi ile açıklanabilmektedir (Zillmann ve Bryant, 1984; aktaran, Russell, 1997). Ancak söz konusu bulgunun tehlikeli bir durumu da gözler önüne serdiği düşünülmüştür. Çünkü deney sonunda elde edilen bu sonuca göre, pornografik ya da sert pornografik ürünlere ihtiyaç duymayan erkeklerin, sadece "maruz kalma" nedeniyle bu yöne doğru bir ilgi gösterdiklerini söylemek de yanlış olmayacaktır.

Russell (1994), çoğu erkeğin kadınlara tecavüz etmek istediğini, ancak bu erkeklerin bilinmeyen bir yüzdesinin, bu davranışı gerçekleştirilmede bazı içsel engellerinin olduğunu iddia etmektedir. Bu engellerin ortadan kalkması, erkeklerin tecavüz etme olasılıklarını yükseltmektedir. İçsel ve sosyal engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı olan birtakım faktörler bulunmaktadır. Kadınların nesneleştirilmesi, erkekler arasında yaygın olan tecavüz efsaneleri, kişilerarası şiddetin kabullenilmesi, yakın ilişkilerde erkek üstünlüğünün kabullenilmesi, tecavüzün önemsizleştirilmesi ve erkeklerin tecavüze karşı

duyarsızlaşmaları söz konusu faktörler arasında yer almaktadır.

McKenzie-Mohr ve Zanna (1990), yaptıkları bir çalışmada, erkeklerin pornografik görüntüler izledikten sonra kadınları bir cinsel nesne olarak görme eğilimlerinin arttığını ortaya çıkarmışlardır. Russell (1997), nesneleştirilmenin tecavüz etme davranışını kolaylaştırdığını iddia etmektedir. Öte yandan, erkeklerin, kadınların tecavüzü eğlenceli ve cinsel olarak tahrik edici bulduklarına dair inançlarının, onların tecavüzün gerçekleşmesindeki içsel engellemelerini ortadan kaldırdığını vurgulamaktadır. Russell'a (1997) göre, kadınların tecavüzü eğlenceli bulduklarına dair görüş, oldukça yaygın bir görüş olmasına karşın, yapılan araştırmalar bu görüşün doğru olmadığını göstermektedir. Malamuth ve Check'in (1981) gerçekleştirdikleri bir araştırma, pornografi ürünleri tüketicilerinin, söz konusu bu tecavüz efsanelerine daha çok inandıklarını ortaya koymaktadır.

Cinsel şiddetin bazı olumlu sonuçlarının olduğunun iddia edilmesi, erkeklerin kadınlara karşı şiddeti kabul edilebilir bir davranış olarak görmelerine neden olmaktadır. Örneğin, kadınların hırpalanmayı cinsel olarak tahrik edici bulduklarının, soğuk bir kadını elde etmenin tek yolunun bazen şiddet olduğunun vb. pornografik görüntülerde vurgulanması, kişilerarası şiddeti erkekler tarafından kabul edilir bir davranış haline getirmektedir. Malamuth ve Check (1981), yaptıkları araştırmada, kadınlara karşı şiddetin olumlu sonuçları olduğunu gösteren bir filmi izleyen katılımcıların, kişilerarası şiddeti daha çok kabul edilir bir davranış olarak gördüklerini ortaya çıkarmışlardır.

Russell (1999), yazılı ve görsel medyada pornografinin ve tecavüzün çok fazla yer bulması ve pornografinin oldukça yaygın olmasından dolayı insanların, bu görüntülere çok sık maruz kaldığını ve bu durumun onların tecavüze duyarsızlaşmalarına neden olduğunu belirtmektedir. Tecavüz, olduğunun aksine, hiç de önemli olmayan bir davranış ve suç olarak nitelendirilmeye başlanmaktadır. Ancak tecavüzün yanı sıra pornografi tüketimi bile, cinayet gibi bir suçtur ve gerekli önlemler alınarak bu şekilde değerlendirilmelidir.

Tüm bunların yanı sıra, pornografinin üretimine, satımına ve dağıtımına karşı kadınların sivil faaliyette bulunabilmelerine dair yasa tasarısının savunulmasına karşın Strossen (1997), pornografinin sansürlenmesinin, kadınlara karşı ayrımcılığın ve şiddetin önüne geçeceği veya bu olumsuzlukları azaltacağı görüşüne şüpheyile bakmaktadır.

Strossen (1997), birtakım bilimsel araştırmalara atıfla desteklenen sansürün, kadınlara karşı şiddeti ve ayrımcılığı azaltacağına dair inancın tamamen yalın ve kısır bir düşünce sistemi olduğunu belirtmektedir. Ona göre, pornografinin sansürlenmesi iki açıdan da önemli olumsuz sonuçlar doğuracaktır. İlk olarak, cinsel içerikli ürünlerin elde edilmesi yasalar dolayısıyla

zorlaşacaktır ve dolayısıyla insanların bu ürünlerden yararlanma hakları ellerinden alınmış olacaktır. Diğer taraftan, pornografik ürünlerin üretilmesi ve tüketilmesi, sansürlenmeye ve yasaklanmaya rağmen devam edecektir, bu üretim ve tüketim tamamen kontrolsüz olacaktır.

Cinsel içerikli ürünlerin, bu ürünlere maruz kalan katılımcılar üzerindeki olası etkilerinin değerlendirildiği laboratuvar deneyleri, söz konusu cinsel içerikli ürünler (pornografi) ile herhangi bir cinsiyetçi ya da saldırgan davranış arasında nedensellik ilişkisinin varlığını kanıtlamamaktadır. Cinsel içerikli suç işleyen insanlarla yapılan çalışmalarda, pornografik ürünlerin tüketiminin, cinsel içerikli suçlar ile ilişkili bir bağının olmadığı ortaya çıkmaktadır (Langevin, Lang, Wright, Frenzel, ve Black, 1988). Diğer taraftan, cinsel içerikli suç işleyen veya cinsel sapma gösteren bireylerin, cinsel içerikli suç işlemeyen veya cinsel sapma göstermeyen bireylere kıyasla, pornografik ürünlere daha fazla maruz kaldıklarına dair bir bulgu bulunmamaktadır (Davis ve Braucht, 1973; Condrone ve Nutter, 1988). Tüm bunların yanı sıra laboratuvar deneyleri, onur kırıcı cinsel içerikli ürünler ile cinsel saldırganlık arasında ve kadınların pornografik ürünleri görmeleri ile benlik imajlarının zarar görmesi arasında bir bağ olduğunu kanıtlamamaktadır. Linz, Donnerstein ve Penrod (1988), onur kırıcı cinsel içerikli ürünlerin, kadınların benlik imajlarını zedelediğini göstermektedirler.

Cinsellik içeren ürünlerin tüketim oranı ile cinsel içerikli suç oranları arasında korelasyonel bir ilişkinin olup olmadığı sorgulanmaktadır. Bu iki olgu arasında olumlu bir korelasyonun varlığı, gerçekten birinin diğerine neden olduğu anlamına mı gelmektedir? Cinsellik içeren ürünlerin tüketim oranının artması, cinsel içerikli suçların artmasının nedeni midir? Tam tersi olarak, cinsel içerikli suç oranlarının artması, cinsellik içeren ürünlerin tüketim oranının da arttığı anlamına gelmekte midir? Pornografik ürünlerin tüketimi ile tecavüz oranları arasında iddia edilen bir ilişkinin olmadığı, üçüncü bir unsur öne sürülerek gösterilmektedir. Gentry (1991), pornografik ürünlerin tüketim oranlarının ve tecavüz oranlarının yüksek olduğu yerleşim birimlerinde, 18 ile 34 yaş arasındaki erkek nüfusu oranının da yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu yaş aralığındaki erkek nüfusu oranının yüksek olması, hem pornografik ürünlerin tüketim oranını hem de tecavüz oranlarını etkilemektedir. Dolayısıyla, iki olgu arasındaki korelasyonel ilişkiden çok, söz konusu mantıksal açıklamaya, her iki olguya da etki eden bir diğer bağımsız değişkenin varlığı göz önünde bulundurularak ulaşılabilmektedir. Diğer bir deyişle, hem cinsel içerikli ürünlerin tüketim oranındaki artış hem de cinsel içerikli suç oranlarındaki artış, erkek nüfusunun yoğunluğu ve/veya maço kültürünün varlığı ile açıklanabilmektedir.

Pornografi, kültürün ve medyanın içini dolduran cinsiyetçi ve saldırgan görüntülerin sadece belli bir oranını temsil etmektedir. Toplumların gündelik hayatlarında ve elbette medyada, kadına karşı ayrımcılığı ve şiddeti etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Sosyal bilim araştırmacıları, önyargılara, ayrımcılığa ve şiddete neden olan unsurları yıllar boyunca araştırmışlardır ve araştırmaya da devam etmektedirler. Söz konusu araştırmalar sonucunda pek çok bulgu elde edilmiştir ve bulgular, şiddetin, önyargının ve ayrımcılığın nedenlerini içermektedir. Dolayısıyla, pornografinin, bu olumsuz duygu, düşünce ve biliş yapısına neden olarak gösterilmesi ve sansürün bu olumsuzlukların önüne geçeceğinin iddia edilmesi, elbette yapılan söz konusu bilimsel araştırmaları yok saymak olacaktır. Şiddet ve cinsellik sadece pornografide yer almamaktadır; dolayısıyla pornografiyi sansürlemek, kesinlikle bir çözüm değildir (Strossen, 1997).

Sonuç olarak, bir tarafta pornografinin kadınlara karşı şiddeti, önyargıları ve ayrımcılığı tetiklediği iddiaları yer alırken; diğer tarafta ise, kadınlara karşı şiddetin, önyargıların ve ayrımcılığın nedeninin pornografi olmadığı ve pornografiyi sansürlemenin söz konusu sorunların ortadan kalkacağı anlamına gelmediğini ileri süren fikirler ileri sürülmektedir.

Kaynaklar

- Berkowitz, L. (1984). Some effects of thoughts on anti- and pro-social influences of media events: A cognitive-neoassociation analysis. *Psychological Bulletin*, 95, 410-427.
- Condron, M. K., ve Nutter, D. E. (1988). A preliminary examination of the pornography experience of sex offenders, paraphiliacs, sexual dysfunction patients, and controls based on meese commission recommendations. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 14, 285-298.
- Davis, K. E., ve Braucht, N. G. (1973). Exposure to pornography, character, and sexual deviance: A retrospective study. *Journal of Social Issues*, 3, 183-196.
- Donnerstein, E., ve Berkowitz, L. (1981). Victim reactions in aggressive erotic films as a factor in violence against women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 710-724.
- Gentry, C. (1991). Pornography and rape: An empirical analysis. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, 12, 277-288.
- Langevin, R., Lang, R., Wright, P., Frenzel, R., ve Black, E. (1988). Pornography and sexual offences. *Annals of Sex Research*, 1, 335-362.
- Linz, D., Donnerstein, E., ve Penrod, S. (1988). The effects of long-term exposure to violent and sexually degrading depictions of women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 758-768.

- Malamuth, N. (1981). Rape fantasies as a function of exposure to violent sexual stimuli. *Archives of Sexual Behavior*, 10, 33-47.
- Malamuth, N., Addison, T., ve Koss, M. (2000). Pornography and sexual aggression: Are there reliable effects and can we understand them? *Annual Review of Sex Research*, 11, 26-91.
- Malamuth, N., ve Check, J. (1981). The effects of mass media exposure on acceptance of violence against women: A field experiment. *Journal of Research in Personality*, 15, 436-446.
- McKenzie-Mohr, D., ve Zanna, M. (1990). Treating women as sexual objects: Look to the (gender-schematic) male who has viewed pornography. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 296-308.
- Rachman, S., ve Hodgson, R. J. (1968). Experimentally-in-duced "sexual fetishism": Replication and development. *Psychological Record*, 18, 25-27.
- Russell, D. (1994). *Against pornography: The evidence of harm*. Berkley, California: Russell Pub.
- Russell, D. (1997). Pornography causes harm to women. M. R. Walsh, (Ed.), *Women, men, and gender: Ongoing debates* içinde (159-169). New York: Yale University Press.
- Russell, D. (1999). Against pornography: The evidence of harm. *The 7th International Congress on Women: Women's Worlds 99*, 25 Haziran 1999, Tromso University - Norveç.
- Shope, J. H. (2004). When words are not enough. *Violence Against Women*, 10, 56-72.
- Strossen, N. (1997). Why censoring pornography would not reduce discrimination or violence against women. M. R. Walsh, (Ed.), *Women, men, and gender: Ongoing debates* içinde (170-179). New York: Yale University Press.

* Bu yazı, daha önce Psikoloji Bülteni'nde yayınlanmıştır.
Yeniçeri, Z. (2005). Pornografinin sosyal psikolojik boyutları. *Türk Psikoloji Bülteni*, 11, 65-68.